
ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК [336.71:657.62](477)

В. М. Бойченко, аспірант**АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Анотація. Банківська система України протягом останніх років характеризується постійними змінами, які відображаються у коливаннях динаміки її основних фінансових показників. Особливої актуальності це набуває в післякризовий період відновлення банківської системи України, коли банки змушені здійснювати оптимізацію витрат для забезпечення необхідного рівня доходності, а також здійснювати низку заходів, спрямованих на збереження існуючих та залучення нових клієнтів. Незважаючи на значну кількість досліджень поточного стану та основних тенденцій розвитку вітчизняної банківської системи, окремі питання, пов'язані з комплексним дослідженням основних фінансових показників банківської системи України, залишаються нерозкритими. Зважаючи на актуальність даної тематики, метою статті є дослідження сучасного стану банківської системи України на основі аналізу її ключових фінансових показників. Одним з основних фінансових показників, який характеризує банківську систему, є відношення між активами та пасивами банків. За аналізований період у розрізі активів банківської системи України спостерігається зростання майже за всіма статтями, за включенням готівкових коштів та банківських металів, коштів у НБУ, кореспондентських рахунків, що відкриті в інших банках. У той же час, протягом 2014 р. спостерігається скорочення майже за всіма статтями пасивів, окрім коштів суб'єктів господарювання. Станом на 1 січня 2014 р. процентні доходи були домінуючою складовою загальних доходів банків (на рівні від 76,9 % до 84,7 %). Комісійні доходи – другі за питомою вагою серед доходів банків (11,2-14,8 %). Поряд з цим, показники доходності діяльності банків не відповідають нормативним значенням. За результатами дослідження можемо зробити висновок про поступове зростання обсягів діяльності банків, незважаючи на негативні тенденції протягом останніх років. У той же час, показники доходності мають низхідну динаміку та очікується ряд структурних змін у банківській системі України в майбутні роки.

Ключові слова: активи, пасиви, доходи, витрати, банківська система, депозити, кредити.

В. Н. Бойченко, аспірант**АНАЛИЗ ОСНОВНЫХ ФИНАНСОВЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ**

Аннотация. Банковская система Украины на протяжении последних лет характеризуется постоянными изменениями, которые отображаются в колебаниях динамики ее основных финансовых показателей. Особенно актуальным это становится в послекризисный период восстановления банковской системы Украины, когда банки вынуждены осуществлять оптимизацию затрат для обеспечения необходимого уровня доходности, а также реализовывать мероприятия, направленные на сохранение существующих и привлечение новых клиентов. Несмотря на значительное количество исследований относительно текущего состояния и основных тенденций развития отечественной банковской системы, отдельные вопросы, связанные с комплексным исследованием основных финансовых показателей банковской системы Украины, остаются нераскрытыми. Учитывая актуальность данной тематики, целью статьи является исследование текущего состояния банковской системы Украины на основании анализа ее ключевых финансовых показателей. Одним из основных финансовых показателей, который характеризует банковскую систему, является отношение между активами и пассивами банков. За анализируемый период в разрезе активов банковской системы Украины наблюдается рост почти по всем статьям, за исключением наличных денег и банковских металлов, средств в НБУ, корреспондентских счетов, которые открыты в дру-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

гих банках. Вместе с тем, на протяжении 2014 г. наблюдается сокращение почти по всем статьям пассивов, кроме средств субъектов хозяйствования. Состоянием на 1 января 2014 г. процентные доходы были доминирующей составляющей общих доходов банков (на уровне 76,9-84,7 %). Комиссионные доходы – вторые по удельному весу среди доходов банков (11,2-14,8 %). Вместе с тем, показатели доходности деятельности банков не соответствуют нормативным значениям. По результатам исследования можем сделать вывод о постепенном возрастании объемов деятельности банков, несмотря на негативные тенденции на протяжении последних лет. В то же время, показатели доходности имеют нисходящую динамику и ожидается ряд структурных изменений в банковской системе Украины в последующие годы.

Ключевые слова: активы, пассивы, доходы, расходы, банковская система, депозиты, кредиты.

V. M. Boichenko, postgraduate student

ANALYSIS OF THE FUNDAMENTAL FINANCIAL INDICATORS OF BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Abstract. Banking system of Ukraine is characterized by regular changes during the last years, which are represented in the fluctuations of its main financial indicators. It is mostly important for the post crisis period of restoration of the banking system of Ukraine, when banks have to optimize costs to provide the necessary rate of return and also to carry out measures aimed at keeping of present clients and attraction of new clients. Despite of huge amount of investigations of current state and main tendencies of domestic banking system development, some aspects are still unsolved. Taking into account the urgency of this topic, the goal of the article is to investigate the current state of the banking system of Ukraine on the base of analysis of its key financial indicators. The ratio between the assets and liabilities of banks is one of the financial key indicators which characterize the banking system. During the analyzed period there is growth of almost all assets, excluding cash and bank metals, money in the NBU, correspondence accounts opened in other banks. There is a decrease of almost all liabilities, except money of entities at the same time, during the 2014. Interest yield had the biggest share in total bank income as of 1 January 2014 (76,9 - 84,7 %). Commission yield was the second in total income of banks (11,2 - 14,8 %). The indexes of bank income mismatches the normative values. We can summarize that banks increase the volumes of their activity despite the negative tendencies during the last few years on the base of investigation results. Meanwhile, the rates of return have descending dynamics and structural changes in the banking system of Ukraine are expected in the future.

Keywords: assets, liabilities, profits, costs, banking system, deposits, loans.

Актуальність теми дослідження. З економічної точки зору, фінансовий результат являє собою доходи банку за вирахування витрат. А отже, забезпечення позитивного значення фінансового результату є основним завданням при реалізації пріоритетів діяльності банку. На сьогодні досягнення таких цілей для банків України є досить проблематичним завданням, що пояснюється низкою об'єктивних причин. Ситуація останніх років у банківській системі України є нестабільною, що відображається на коливаннях основних її фінансових показників. У результаті цього актуальності набуває комплексне дослідження динаміки основних фінансових показників банківської системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань розвитку банківської системи України присвячено роботи багатьох учених та науковців, до яких належать: О. Барановський, О. Вовчак, А. Вожжов, В. Геєць, О. Дзюблюк, В. Кравець, І. Лютий та ін.

Невирішені раніше частини проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень поточного стану та основних тенденцій розвитку вітчизняної банківської системи, окремі питання, пов'язані з комплексним дослідженням основних фінансових показників банківської системи України, залишаються нерозкритими.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Метою статті є дослідження сучасного стану банківської системи України на основі аналізу її ключових фінансових показників.

Виклад основного матеріалу. Конкуреноспроможність банківських установ у ринкових умовах господарювання значною мірою залежить від отриманих фінансових результатів. Здатність впливати на процеси їхнього формування, справедливий розподіл з метою мобілізації власних банківських ресурсів є своєрідним індикатором та критерієм успішності управління банком. З економічної точки зору, фінансовий результат являє собою доходи банку за вирахуванням витрат. А отже, забезпечення позитивного значення фінансового результату є основним завданням при реалізації пріоритетів діяльності банку. Йдеться про ефективні важелі управління діяльністю банку, в основі яких лежать процеси формування доходів у обсягах, що перевищуватимуть витрати.

Одним з основних фінансових показників, який характеризує банківську систему, є відношення між активами та пасивами банків. Проаналізуємо динаміку зміни цього відношення протягом 6 років з 2008 р. по жовтень 2014 р., за період, який має посткризовий характер. Дана залежність представлена на рис. 1.

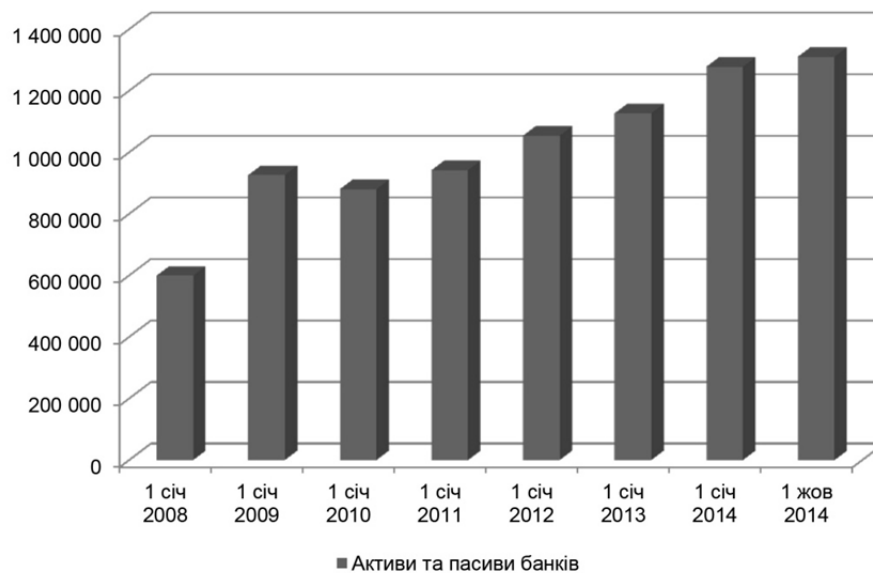

Рис. 1. Динаміка зміни активів та пасивів банківської системи України за період 2008–2014 рр. [3]

Питома вага основних засобів і нематеріальних активів у структурі активів сама по собі не є однозначною позитивною чи негативною ознакою фінансової стабільності банківської установи, проте, аналізуючи показники діяльності банку, доцільно враховувати низьку ліквідність основних фондів даного призначення, принаймні тривалий термін їхньої реалізації. Середнє значення цього показника для всієї банківської системи станом на початок 2013 р. становило 3,5 %. Протягом 2013 р. загальний обсяг активів банків України зріс на 11,1 %. Це збільшення відбулося за рахунок активів переважно в національній валюті.

Як бачимо, 2009 р. відзначився значним стрибком по відношенню до 2008 р., який пройшов під гаслом світової економічної кризи. Після 2009 р. активи та пасиви банківської системи України дещо зменшилися, але поступово почали знову зростати. У 2014 р. бачимо також більш різке зростання активів і пасивів, яке тривало протягом 10 місяців цього року.

Абсолютний розмір власного капіталу банківської системи є одним з головних показників фінансового стану і надійності банків. Так, протягом 2013 р. власний капітал банківської системи України зріс на 14,7 млрд грн, або на 9,5 %. Щодо питомої ваги власного капіталу в пасивах банку, то вона практично не змінилася.

Більш детальну структуру активів та пасивів банківської системи України представлено в наступній таблиці (табл. 1).

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Таблиця 1

**Структура активів та пасивів банківської системи України станом на 01.01
відповідно року, млн грн [3]**

№ з/п	Назва показника	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	01.10.2014
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
АКТИВИ									
I.	Активи та пасиви банків	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 310 894
	Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	619 004	973 332	1 001 626	1 090 248	1 211 540	1 267 892	1 408 688	1 475 440
1	Готівкові кошти та банківські метали	18 313	20 668	21 725	26 749	27 008	30 346	36 390	29 530
2	Кошти в Національному банку України	19 120	18 768	23 337	26 190	31 310	33 740	47 222	38 733
3	Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	26 293	40 406	51 323	67 596	78 395	99 472	78 106	70 091
4	Кредити надані	485 368	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327	911 402	982 134
	з них:								
4.1	кредити, що надані суб'єктам господарювання	276 184	472 584	474 991	508 288	580 907	609 202	698 777	758 186
4.2	кредити, надані фізичним особам	153 633	268 857	222 538	186 540	174 650	161 775	167 773	175 233
5	Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	1,3	2,3	9,4	11,2	9,6	8,9	7,7	11,5
6	Вкладення в цінні папери	28 693	40 610	39 335	83 559	87 719	96 340	138 287	173 065
7	Резерви за активними операціями банків	20 188	48 409	122 433	148 839	157 907	141 319	131 252	165 539
ПАСИВИ									
II.	Пасиви банків	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 310 894
1	Капітал	69 578	119 263	115 175	137 725	155 487	169 320	192 599	166 335
1,1	з нього: статутний капітал	42 873	82 454	119 189	145 857	171 865	175 204	185 239	181 838
2	Зобов'язання банків	529 818	806 823	765 127	804 363	898 793	957 872	1 085 496	1 144 559
	з них:								
2,1	кошти суб'єктів господарювання	111 995	143 928	115 204	144 038	186 213	202 550	234 948	258 194
	з них: строкові кошти суб'єктів господарювання	54 189	73 352	50 511	55 276	74 239	92 786	104 722	92 842
2,2	кошти фізичних осіб	163 482	213 219	210 006	270 733	306 205	364 003	433 726	402 421
	з них: строкові кошти фізичних осіб	125 625	175 142	155 201	206 630	237 438	289 129	350 779	312 704
	Довідково:								
1	Регулятивний капітал	72 265	123 066	135 802	160 897	178 454	178 909	204 976	186 548
2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (H2), %	13,92	14,01	18,08	20,83	18,9	18,06	18,26	15,96
3	Доходи	68 185	122 580	142 995	136 848	142 778	150 449	168 888	157 877
4	Витрати	61 565	115 276	181 445	149 875	150 486	145 550	167 452	168 512
5	Результат діяльності	6 620	7 304	-38 450	-13 027	-7 708	4 899	1 436	-10 635
6	Рентабельність активів, %	1,5	1,03	-4,38	-1,45	-0,76	0,45	0,12	-1,09
7	Рентабельність капіталу, %	12,67	8,51	-32,52	-10,19	-5,27	3,03	0,81	-7,92

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Як бачимо, в розрізі активів банківської системи України спостерігається зростання майже за всіма статтями, за виключенням готівкових коштів та банківських металів, коштів у Національному банку України (НБУ), кореспондентських рахунків, що відкриті в інших банках. Скорочення саме за цими статтями відбулося протягом 10 місяців з початку 2014 р. Це можна пояснити нестабільною ситуацією з курсом гривні, а також слабким золотовалютним забезпеченням з боку НБУ. Стосовно пасивів, то протягом 2014 р. спостерігається скорочення майже за всіма статтями, крім коштів суб'єктів господарювання. Таку картину частково можна пояснити попередніми причинами, які створили вкрай ненадійне середовище для вкладників. Підтвердженням негативної тенденції в активах та пасивах банківської системи України є негативні значення рентабельності капіталу та активів. Відносно доходної та витратної частини банківської системи України, то бачимо, що доходи за цей рік стали значно поступатися витратам банків.

Виходячи з банківської діяльності, доходи банку поділяються таким чином (рис. 2).

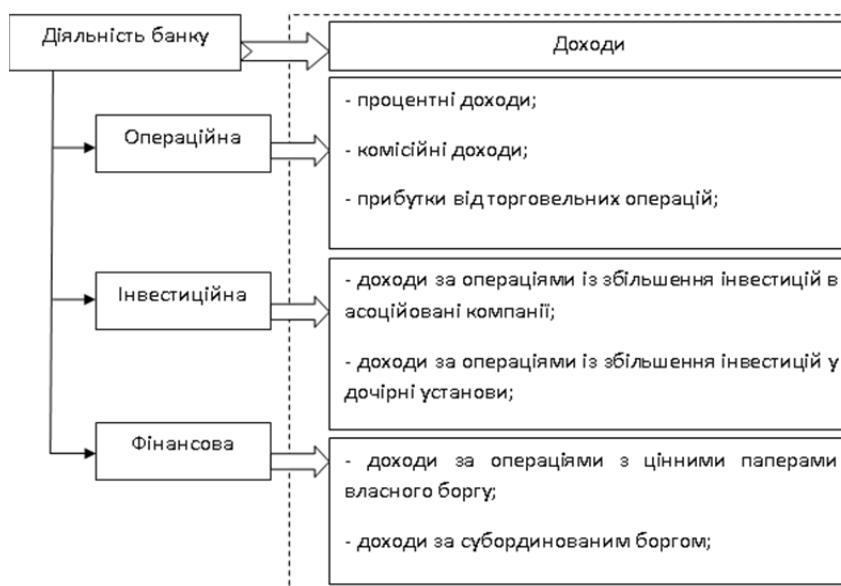

Рис. 2. Основні статті доходу банків

Загалом стабільний та ритмічний приріст доходів банків свідчить про нормальне функціонування банківської системи та кваліфіковане управління банками.

За даними станом на 1 січня 2014 р., процентні доходи були домінуючою складовою загальних доходів банків (на рівні від 76,9 % до 84,7 %). Тобто кредитування, що здійснюють банки в різних формах, є основним напрямком банківської діяльності.

Комісійні доходи – другі за питомою вагою серед доходів банків (11,2-14,8 %). Питома вага цієї статті за досліджуваний період зростає, чому сприяє розширення переліку банківських операцій, впровадження нових банківських продуктів та технологій, збільшення кількості клієнтів та споживачів банківських послуг.

Разом з тим останнім часом кількість безкоштовних послуг, які пропонуються на ринку вітчизняними банками, невпинно зменшується. До того ж періодично відбуваються підвищення вартості розрахунково-касового обслуговування. При цьому зростання тарифів за розрахунково-касове обслуговування (впровадження чи підвищення комісії за відкриття рахунку, плати за підключення інтернет-банкінгу, обслуговування неактивного розрахункового рахунку і т. д.) пов'язане з необхідністю диверсифікації прибутків банківських установ у результаті скорочення їхніх процентних доходів, частка яких на кінець 2013 року становила 76,9 % у загальній структурі доходів, у порівнянні з 84,7 % у 2009 р.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Частка доходів від торговельних операцій в останні роки знаходилася в межах 1,6-2,8 % від валового доходу банків. Насамперед це пов'язано з низькою курсовою маржею (для валютних операцій) та волатильністю на ринку цінних паперів, що іноді призводить до локальних збитків.

Інші операційні доходи змінювалися за досліджуваний період у межах від 1,4 до 3,9 %. Найменшу питому вагу у структурі доходів банків України займають інші доходи (0,4-1,4 %), що не пов'язані з перерахованими вище операціями.

Динаміка доходів банків має позитивну тенденцію до зростання, що є наслідком збільшення масштабів банківської діяльності, активних дій менеджерів по нарощенню операцій для виходу з кризового стану та подальшого розвитку банківської системи України.

Варто зауважити, що процентні та комісійні доходи, доходи від торговельних операцій та інші доходи, повернення списаних активів банків України в абсолютному значенні мали постійну тенденцію до збільшення. Доходи від інших статей мали коливальний характер.

Отже, проведемо аналіз доходності банківської системи України за допомогою статистичних показників ефективності (табл. 2).

Таблиця 2

Показники доходності банківської системи України за 2009-2013 рр. [3]

Показники	Рік				
	2009	2010	2011	2012	2013
Доходність 1 грн активу	0,162	0,145	0,135	0,133	0,132
Доходність 1 грн капіталу	1,242	0,994	0,918	0,889	0,877
Коефіцієнт дієздатності	1,269	1,095	1,054	0,967	0,991
Коефіцієнт відношення доходів та витрат	0,788	0,913	0,949	1,034	1,009
Коефіцієнт надійності банків	0,151	0,171	0,173	0,177	0,177

Бачимо, що доходність 1 грн активів за досліджувані роки не відповідає нормативу (0,135-0,132 в 2011-2013 рр.), спостерігається зниження показника на всьому досліджуваному періоді. Тобто рівень ефективності використання активів зменшується, що є негативним.

Постійне зниження спостерігається і щодо показника доходності 1 грн капіталу банків – з 1,242 до 0,877, що говорить про неефективне його використання у процесі діяльності та необхідність прийняття заходів щодо управління капіталом з метою оптимізації його ефективності.

Коефіцієнт дієздатності розрахований як співвідношення витрат до доходів. З розрахунків бачимо, що показник за період з 2009 по 2013 рр. зменшувався з 1,269 до 0,991. Оптимальне значення коефіцієнта не повинно перевищувати 0,95, збільшення до 1,0 і вище свідчить про погіршення дієздатності банку, тобто він стає збитковим.

За аналізований період спостерігаємо зростання коефіцієнта відношення доходів та витрат з 0,788 до 1,009, що є протилежним до попереднього показника. Варто зазначити, що даний показник у 2013 р. зменшився у порівнянні з 2012 р. на 0,025.

Коефіцієнт надійності являє собою співвідношення власного капіталу до залучених коштів (зобов'язань). Мінімум допустиме значення даного показника складає не менше 5 %. У нашому випадку надійність банків України в середньому по банківській системі варіювалася за досліджуваний період у межах 15,1-17,7 % та мала тенденцію до зростання.

Протягом 2014 року відбулися також структурні зміни в банківській системі України, зокрема, прогнозується скорочення загальної кількості банків на 70 банків, в основному за рахунок тих банків, які входять до 3 та 4 груп. Загалом картина першої групи, куди входять найбільші банки, є такою (табл. 3).

Таблиця 3

Рейтинг банків за обсягом активів станом на 01.10.2014 р.

Місце банку	Назва банку	Всього активів, тис. грн
1	2	3
1.	ПРИВАТБАНК	201 900 469
2.	УКРЕКСІМБАНК	131 527 353
3.	ОЩАДБАНК	113 681 582

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Продовження таблиці 3

1	2	3
4.	ДЕЛЬТА БАНК	63 104 973
5.	ПРОМІНВЕСТБАНК	51 578 338
6.	УКРСОЦБАНК	44 960 154
7.	РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	44 675 795
8.	СБЕРБАНК РОСІЇ	43 379 430
9.	ПЕРШИЙ УКР.МІЖНАРОДНИЙ БАНК	37 945 867
10.	АЛЬФА-БАНК	37 381 829
11.	«НАДРА»	35 870 036
12.	ВТБ БАНК	31 493 142
13.	БАНК ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ	31 197 043
14.	УКРСИББАНК	23 985 789
15.	УКРГАЗБАНК	22 970 212

Джерело: [1].

Діяльність банківської системи будується в основному на кредитно-депозитних операціях. Тобто чим більше банки будуть залучати фінансових ресурсів, тим більшу спроможність вони матимуть по відношенню до кредитування своїх клієнтів.

Оскільки питома вага коштів населення в структурі депозитного портфеля є переважаючою, ми вирішили проаналізувати динаміку зміни депозитів, залучених від домашніх господарств, а також кредити, надані цій частині економічних суб'єктів (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка депозитів та кредитів домашніх господарств протягом 2008–2013 рр.

Джерело: [2].

Як бачимо, протягом досліджуваного періоду маємо ситуацію, коли депозити домашніх господарств значно перевищують кредити, видані даній частині економічних суб'єктів. Це можна пояснити тим, що населення, переживши економічну кризу, втратило бажання брати кредити, а у зв'язку з нарощенням своїх доходів спрямовували ці заощадження у вигляді депозитних вкладень до банків.

Висновки. Таким чином, у статті нами проаналізовано поточний стан фінансових показників банківської системи України та зміни, що відбулися в ній протягом останніх 6 років (посткризовий період). Було досліджено динаміку зміни активів та пасивів банківської системи України за період 2008–2014 рр. Провівши таке дослідження, ми виявили існуючу тенденцію до зростання активів та пасивів банків. У той же час дослідження динаміки доходів і витрат банку в розрізі

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

окремих показників доходності показало скорочення її рівня, а також можливість структурних змін у банківській системі України в майбутні роки.

Література

1. Бюлетень Національного банку України : Статистичні матеріали, вересень 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/files/stat.pdf>.
2. Незалежна Асоціація банків України : Банківська система України. Квартальний огляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nabu.com.ua/ukr/analytics/bankivska-sistema-ukrayini/kvartalnij-ogljad/102371/>.
3. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807 &cat_id=36798.

References

1. Biuletyn Natsionalnoho banku Ukrainy: Statystychni materialy, veresen [Bulletin of the National Bank of Ukraine: Statistical Materials, September 2014] (2014). [www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua/files/stat.pdf) Retrieved from <http://www.bank.gov.ua/files/stat.pdf> [in Ukrainian].
2. Nezalezna Asotsiatsiia bankiv Ukrainy: Bankivska systema Ukrainy. Kvartalnyi ohliad [Independent Association of Banks of Ukraine: Ukraine's banking system. Quarterly review]. (n.d). www.nabu.com.ua Retrieved from <http://www.nabu.com.ua/ukr/analytics/bankivska-sistema-ukrayini/kvartalnij-ogljad/102371/> [in Ukrainian].
3. Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv Ukrainy [The main indicators of activity of banks in Ukraine]. (n.d). www.bank.gov.ua Retrieved from <http://www.bank.gov.ua> [in Ukrainian].

Надійшла 15.09.2014